

Umowa społeczna według Johna Locke'a

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: John Gray, *Liberalizm*, [w:] Jacek Hołówka, *Etyka w działaniu*, Warszawa 2001, s. 375.
- Źródło: Hannah Arendt, *Korzenie totalitaryzmu*, tłum. D. Grinberg, M. Szawiel, Warszawa 1993, s. 372.
- Źródło: Ronald Dworkin, *Biorąc prawa poważnie*, tłum. T. Kowalski, Warszawa 1998, s. 484–485.

Umowa społeczna według Johna Locke'a

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Filozofowie od dawna zastanawiali się, czy można wskazać przyczyny tego, że ludzie żyją w społeczeństwach i powołują w celu regulowania życia społecznego władzę, prawa oraz różne społeczne instytucje. Jedni z nich byli skłonni przyznać, że w człowiek w ogóle może być człowiekiem jedynie wówczas, gdy żyje w społeczeństwie, więc nie można wyobrazić sobie go poza społeczeństwem. Najkrócej to stanowisko wyraża maksyma Arystotelesa: „Człowiek jest istotą społeczną.” Inni przyjmowali, że społeczeństwo powstaje wskutek umowy. Ludzie z pewnych powodów umawiają się, że podporządkują się przewidzianej w umowie formie wspólnego życia. Oba rozwiązania mają swoje miejsce w dziejach myśli filozoficznej. Najciekawsze interpretacje koncepcji umowy społecznej pojawiły się w XVII oraz XVIII wieku, a spośród nich najbardziej znacząca jest koncepcja Johna Locke'a. Brytyjskiego filozofa, który w swojej interpretacji idei umowy zawarł szereg propozycji dotyczących kształtu społeczeństwa charakterystycznych dla rodzącego się wówczas nurtu europejskiego liberalizmu. Przedmiotem twojej pracy będą główne tezy wersji umowy społecznej według Locke'a.

Twoje cele

- Zapoznasz się z koncepcją umowy społecznej w ujęciu J. Locke'a.
- Dokonasz analizy wybranych wątków koncepcji Locke'a.

- Odniesiesz propozycje teoretyczne Locke'a do ich wybranych współczesnych interpretacji.

Przeczytaj

Koncepcja umowy społecznej nie była oderwaną od rzeczywistości konstrukcją teoretyczną. Locke zamierzał nie tylko wyjaśnić w niej powody powstania społeczeństwa i jego instytucji, ale również pokazać cele organizacji społecznej oraz jej pożądaną ustrój. Aby dobrze zrozumieć projekt Locke'a, należy pamiętać, że jego koncepcji umowy społecznej towarzyszyły dwie inne – koncepcja prawa natury oraz stanu natury.

Prawo natury

W koncepcji prawa natury Locke zamyka swój pogląd na fundament ludzkiego życia. Opiera **prawo natury** na przesłankach teologicznych, wywodząc je z ogólnego, bożego celu stworzenia świata. Prawo natury określa niezbywalne właściwości ludzkiego życia, może być przedmiotem poznania i jest jasne dla wszystkich racjonalnych istot. Naturalnym prawem człowieka jest, zdaniem Locke'a, dążenie do szczęścia oraz wolność i równość w dążeniu do dysponowania sobą i owocami swojej pracy (własnością). Prawa te ludzie mogą zawrzeć w ustanowionej przez siebie konstytucji.

Stan natury

Dlaczego porzucamy stan natury?

Umowa społeczna

Stan społeczny

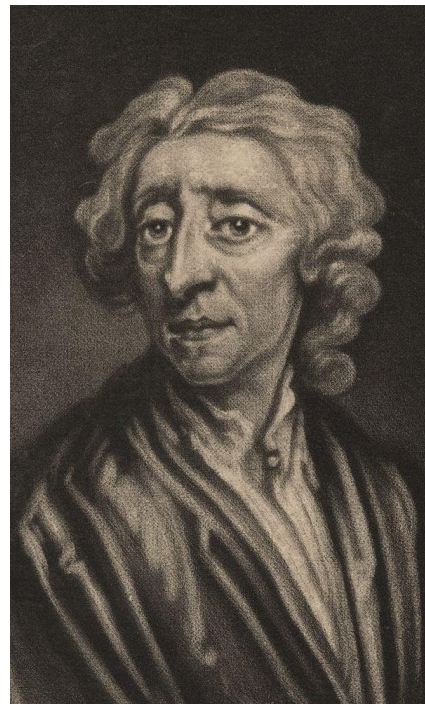
Podstawowe zasady regulujące relacje obywateli i władzy

Źródłem władzy publicznej jest wola jednostek (ludu) wyrażona w umowie:

- Wolność jednostki jest niezbywalna, więc może być ograniczona jedynie w sytuacji naruszenia wolności innych; ograniczenie to powinno być ujęte w prawie (wolno czynić wszystko z wyjątkiem tego, co jest zabronione przez prawo).
- Władza publiczna jest ograniczona i oceniana ze względu na realizację celu, do którego została powołana, odpowiedzialna przed obywatelami i usuwalna.

- Uczestnictwo w społeczeństwie politycznym jest dobrowolne, ponieważ człowiek powinien podlegać tylko tej władzy, którą wybierze.
- Poszczególne władze w rządzie powinny być rozdzielone i zrównoważone (podział władz).
- Poszczególne władze powinny być rozdzielone i zrównoważone (podział władz).
- Władza wykonawcza działa na zasadzie prerogatywy, czyli możliwości samodzielnego działania przekazanej przez legislaturę; jak to określił Locke – „władzy działania według własnego uznania dla dobra publicznego”.

Zasady powyższe znajdujemy aktualnie w doktrynie i praktyce politycznej liberalizmu.

John Locke (1632–1704) – brytyjski filozof, polityk i ekonomista, twórca nowożytnej postaci empiryzmu oraz twórca liberalizmu; główne dzieło z zakresu filozofii politycznej – *Dwa traktaty o rządzie*
Źródło: domena publiczna.

Słownik

prawo natury

(łac. *lex naturalis*) zbiór norm, które obowiązują niezależnie od tego czy zostały potwierdzone i uznane przez władzę państwową; ich źródłem jest wyznawany system wartości

prawo pozytywne (stanowione)

prawo tworzone przez człowieka, najczęściej przez odpowiednie władze państwowe, przeciwstawiane, ze względu na genezę, prawu natury

Film edukacyjny

Polecenie 1

Wysłuchaj wywiadu z dr Karoliną Wigurą-Kuisz. Odpowiedz na pytanie: dlaczego umowa społeczna jest konieczna?

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DGNMA4VDy>.

Film edukacyjny *Stan natury*.

Wykłada dr Karolina Wigura-Kuisz.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film z wywiadem z doktor Karoliną Wigurą-Kuisz.

Polecenie 2

Czym różniły się koncepcje umowy społecznej według Locke'a i Rousseau?

Polecenie 3

Przeczytaj komiks i opisz poglądy występujących w nim osób.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz prawidłową odpowiedź.

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z tekstem. Utwórz katalog wolności wymienionych w tekście. Odpowiedz pisemnie na pytanie: Które z wymienionych wolności nie mogłyby być realizowane w stanie natury (w interpretacji Locke'a) i dlaczego?

” John Gray

Liberalizm

Wolność to uprawnienie każdego człowieka, by był podporządkowany tylko prawu, by nie groziło mu uwięzienie, sąd i śmierć, by w żaden inny sposób nie był poddany kaprysowi jednego człowieka lub wielu ludzi. Każdy ma prawo wyrażać swe opinie, zajmować się swoim rzemiosłem, przyjść lub odejść, jak mu się podoba, i spotkać z innymi. Jest wreszcie prawem każdego wpływać na administrowanie krajem albo przez wyznaczenie wszystkich lub niektórych spośród państwowych urzędników, albo przez służenie radą i słanie żądań i petycji, które rządzący są zobowiązani brać pod uwagę w mniejszym lub większym stopniu.

Źródło: John Gray, *Liberalizm*, [w:] Jacek Hołówka, *Etyka w działaniu*, Warszawa 2001, s. 375.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z tekstem H. Arendt i napisz, jaki stosunek do „gry w szachy” powinien panować w społeczeństwie wyłonionym z umowy społecznej w interpretacji Locke’a. W odpowiedzi odwołaj się do porównania zasad panujących w społeczeństwie totalitarnym i liberalnym.

” Hannah Arendt

Korzenie totalitaryzmu

Od czasów starożytnych despoci i tyrani bardzo się troszczą o zrównanie swoich poddanych, jednak nie wystarcza to do rządów totalitarnych, ponieważ pozostawia w stanie mniej lub bardziej nienaruszonym pewne niepolityczne więzi społeczne między poddanymi, takie jak związki rodzinne oraz wspólne zainteresowania kulturalne. Jeśli totalitaryzm sam siebie traktuje poważnie, to musi w pewnym momencie uznać, że „trzeba raz na zawsze skończyć z neutralnością gry w szachy”, czyli z autonomią jakiegokolwiek działalności. Miłośnicy „szachów dla szachów” trafnie przyrównani przez ich likwidatora do miłośników „sztuki dla sztuki”, nie są jeszcze całkowicie zatomizowanymi składnikami masowego społeczeństwa, którego całkowita, wszechstronna jednolitość jest jednym z podstawowych warunków totalitaryzmu. Z punktu widzenia władców totalitarnych społeczeństwo przywiązane do szachów w imię szachów jest tylko trochę mniej niebezpieczne niż klasa rolników przywiązanych do uprawy ziemi w imię uprawy

Źródło: Hannah Arendt, *Korzenie totalitaryzmu*, tłum. D. Grinberg, M. Szawiel, Warszawa 1993, s. 372.

R. Dworkin pisał o liberalnym rozumieniu równości co następuje:

” Ronald Dworkin

Biorąc prawa poważnie

To abstrakcyjne prawo może jednak obejmować dwa różne prawa. Pierwsze z nich jest prawem do równego traktowania, czyli do takiego samego przydziału dóbr i szans, jaki dany jest każdemu innemu obywatelowi, lub już jest w jego posiadaniu (...) Drugie z praw to prawo do traktowania jako równego innym. Nie jest to prawo do równego podziału dóbr czy szans, lecz prawo do równej troski i poszanowania przy podejmowaniu decyzji politycznych dotyczących tego, jak dzielone będą wspomniane dobra i szanse. (...) W przypadku polityki ekonomicznej powiedzielibyśmy, że ci, którym zaszkodzi wzrost inflacji, mają prawo, by traktować ich jako równych innym przy podejmowaniu decyzji, czy polityka ta leży w interesie ogółu, ale nie mają prawa do równego traktowania, które wykluczyłoby taką politykę nawet wtedy, gdyby okazało się, że w istocie leży ona w interesie ogółu.

Źródło: Ronald Dworkin, *Biorąc prawa poważnie*, tłum. T. Kowalski, Warszawa 1998, s. 484–485.

Podaj przykład, w którym każde z dwu praw będzie zastosowane do podziału dóbr lub szans.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Umowa społeczna według Johna Locke'a

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Wybrane problemy filozofii.

10. Wybrane spory z zakresu filozofii polityki. Uczeń, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:

- 1) o naturę społeczeństwa (indywidualizm – kolektywizm);
- 2) o genezę państwa (koncepcja umowy społecznej – koncepcja samorzutnej ewolucji);
- 3) o naczelne wartości życia społecznego (liberalizm kulturowy – konserwatyzm);
- 4) o podstawy prawa stanowionego (pozytywizm prawniczy – teoria prawa naturalnego).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Zapoznasz się z koncepcją umowy społecznej w ujęciu J. Locke'a.
- Dokonasz analizy wybranych wątków koncepcji Locke'a.
- Odniesiesz propozycje teoretyczne Locke'a do ich wybranych współczesnych interpretacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- rekonstruuje spór o naturę społeczeństwa i źródło umowy społecznej;
- rozpoznaje i nazywa poglądy, odnosząc je do zdobytej wiedzy;
- analizuje wybrane wątki koncepcji umowy społecznej Johna Locke'a;
- porównuje koncepcję Johna Locke'a z wybranymi koncepcjami współczesnymi.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel przedstawia uczniom temat lekcji i cele zajęć, które wyświetla przy użyciu tablicy interaktywnej lub rzutnika, oraz wspólnie z uczestnikami zajęć ustala kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenie nr 4, a następnie porównują swoje odpowiedzi z kolegą lub koleżanką. Uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenia nr 1-4, a następnie porównują swoje odpowiedzi z kolegą lub koleżanką.
2. Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 5-8. Nauczyciel sprawdza poprawność wykonanych zadań, omawiając je wraz z uczniami. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne z sekcji „Sprawdź się”. Wyniki pracy omawiane są na forum i komentowane przez nauczyciela.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”, omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Zaproponuj inne materiały źródłowe do lekcji. Uzasadnij swój wybór i przygotuj streszczenie wybranego tekstu

Materiały pomocnicze:

- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, Warszawa 2005.
- Brudnik E., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie: przewodnik po metodach aktywizujących*, Warszawa 2010.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Film edukacyjny” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.